

Norvegija gali didžiulis savo sūnumis:
Henriku Ibsenu, Edvardu Munchu ir geriausių trilerių rašytoju Jo Nesbo.
NEW YORK TIMES

Jo Nesbø

Raudongurklė

baltos lankos

J O N E S B Ø

RAUDONGURKLĖ

Iš norvegų kalbos vertė
Agnė Petrauskaitė

baltos lankos

UDK 821.113.5-31
Ne-154

Versta iš:
Jo Nesbø, *Rødstrupe*,
H. Aschehoug and Co.
(W. Nygaard): Oslo, 2001

Ketvirtoji laida

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketuotoja
Sigrida Juozapaitytė

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: perduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama ši kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISSN 2029-2597
ISBN 978-9955-23-931-4

© Jo Nesbø, 2000
Published by agreement
with Salomonsson Agency
© Agnė Petrauskaitė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2009, 2013, 2015, 2016
© Baltų lankų leidyba, 2016

Ir pamažu jis įgavo drąsos, atskrido ir snapu ištraukė Nukryžiuotojo kaktoje įsmigusį spyglį.

Ir tada Nukryžiuotojo kraujo lašas užtiško paukščiui ant krūtinės. Sparčiai sklisdamas jis nurausvino dailias pakaklės plunksnes.

*Ir pravėręs lūpas Nukryžiuotasis sukuždėjo paukščiui:
– Savo gailiaširdiškumu užsitarnavai tai, ko tavo padermė siekė nuo pasaulio sukūrimo pradžios.*

Selma Lagerlöf, *Kristaus legendos*

I dalis

DULKĖ BUVAI

1 skyrius

Alnabru kelio rinkliavų užkarda, 1999 m. lapkričio 1 d.

Pilkas paukštis įsklendė ir vėl išsklendė iš Hario regėjimo lauko. Jis pirštais barbeno į vairą. Lėtas laikas. Kažkas vakar per televiziją kalbėjo apie lėtą laiką. Šis laikas buvo lėtas. Tarsi laukiant Kalėdų Senio Kūčių vakarą. Arba laikas elektros kėdėje prieš paleidžiant srovę.

Jis barbeno smarkiau.

Jų automobilis stovėjo atviroje aikštelėje kitapus užkardos rinkliavų būdelių. Elena viena padala pagarsino automobilio radiją. Pakiliai ir iškilmingai kalbėjo reporteris:

– Lėktuvas nusileido prieš penkiasdešimt minučių, ir lygiai šeštą valandą trisdešimt aštuonios minutės prezidento kijos palietė Norvegijos žemę. Jį pasveikino Jevnakerio savivaldybės meras. Čia, Osle, graži rudens diena – puiki norvegiška terpė viršūnių susitikimui. Kviečiu dar kartą pasiklausyti, ką prieš pusvalandį pasakė prezidentas, kalbėdamasis su spaudos atstovais.

Jau trečias kartojimas. Haris vėl prisiminė šūkajuančius, prie apsauginių tvorelių besistumdančius žurnalistus. Kitapus užtvarų vyrai pilkais kostiumais atmestinais stengėsi neišiduoti esantys Slaptosios tarnybos agentai, tai pakeldavo, tai nuleisdavo pečius, stebėdami žmones, dvyliką kartą tikrino,

ar imtuvas tinkamai įsitvirtinęs ausyje, skenavo žmonių minią, porą sekundžių įbedė žvilgsnį į fotografą, laikantį kiek per ilgą teleobjektyvą, skenavo toliau, trylikimą kartą tikrino, ar imtuvas tikrai deramai įspraustas į ausį. Kažkas angliškai ištarė sveikinimo žodžius, visi nuščiuvo, tada sudžeržgė mikrofonas.

– *First let me say I'm delighted to be here...* – prezidentas ketvirtą kartą prabilo kimia amerikiečių tartimi.

– Skaičiau, kad kažkoks žinomas JAV psichologas teigia, esą prezidentas serga MPD, – tarė Elena.

– MPD?

– Daugybinio tipo asmenybės sutrikimu. Kaip daktaras Džekilas ir ponas Haidas. Psichologas tvirtino, kad tikroji prezidento asmenybė nė neįtarė, kad ta kita, sekso rajūnė, turėjo intymių santykių su tomis moterimis. Ir dėl to net Aukščiausiasis Teismas negalėjo jo nubausti už melagingus parodymus ir priesaikos sulaužymą.

– Nieko sau, – nusistebėjo Haris, žvilgtelėdamas į aukštai viršum jų kybantį malūnsparnį.

Per radiją balsas norvegišku akcentu paklausė:

– Pone prezidente, šis vizitas – pirmasis jūsų, einančio Amerikos prezidento pareigas, apsilankymas Norvegijoje. Kaip jaučiatės?

Tyla.

– Labai malonu čia sugrįžti. O tai, kad Izraelio valstybės ir Palestinos liaudies vadovai turi progą čia susitikti, mano galva, yra dar svarbesnis įvykis. Galimybė...

– Ar jūs, pone prezidente, prisimenate savo pastarąjį apsilankymą Norvegijoje?

– Taip, žinoma. Tikiuosi, kad šios dienos pokalbiai mums padės...

– Pone prezidente, kokią reikšmę kuriant taiką pasaulyje turi Oslas ir Norvegija?

– Norvegija suvaidino svarbų vaidmenį.

Balsas be norvegiško akcento:

– Kokių konkrečių rezultatų, prezidento nuomone, galima pasiekti?

Įrašas buvo nutrauktas, jį pakeitė balsas iš studijos:

– Na, štai ir išgirdome! Prezidentas įsitikinęs, kad Norvegija turėjo lemiama įtakos... è, taikos misijai Vidurio Rytuose. Kaip tik šiuo metu prezidentas važiuoja į...

Haris atsiduso ir išjungė radiją.

– Pasakyk man, Elena, kas vyksta mūsų šalyje?

Ji gūžtelėjo pečiais.

– Dvidešimt septintas postas pervażiuotas, – ant prietaisų skydelio subrazdėjo radijo ryšio stotelė.

Jis žvilgtelėjo į ją.

– Ar visi savo vietose? – paklausė. Ji linktelėjo.

– Jau visai netrukus, – pasakė jis.

Ji tik pavartė akis. Nuo tada, kai kortežas pajudėjo iš Gardermoeno, jis tai ištarė jau penktą kartą. Iš ten, kur stovėjo automobilis, jie matė tuščią greitkelį, besidriekiantį nuo kelio rinkliavų užkardos Trosterudo ir Furuseto link. Mėlynas švyturėlis lėtai sukosi ant automobilio stogo. Haris atidarė automobilio langą ir iškišo ranką, kad ištrauktų po valytuvu įstrigusį suvytusį, pageltusį medžio lapą.

– Raudongurklė, – pirštu parodė Elena. – Retas paukštis tokį vėlyvą rudenį.

– Kur?

– Štai. Ant anos būdelės stogo.

Haris pasilenkęs pasižiūrėjo pro priekinį stiklą.

– Mat kaip. Sakai, čia raudongurklė?

– Aha. Bet spėju, kad neatskirtum jos nuo baltabruvio strazdo, ar ne?

– Visiškai teisingai. – Haris delnu prisidengė akis. Gal jam trumparegystė?

– Keistas paukštis ta raudongurklė, – samprotavo Elena, užsukdama termosą kamštį.

– Neabejoju, – tarė Haris.

– Devyniasdešimt procentų šių paukščių išskrenda žiemoti į pietus, o štai keletas jų rizikuoja ir, taip sakant, pasilieka.

– *Taip sakant*, pasilieka?

Vėl subrazdėjo racija:

– Šešiasdešimt antras postas – centrai. Neatpažintas automobilis stovi kelkraštyje per du šimtus metrų nuo posūkio į Lerenskūgą.

Žemas balsas iš centro atsiliepė Bergeno dialektu:

– Minutėlę, šešiasdešimt antras. Tikriname.

Tyla.

– Ar apžiūrėjote tualetus? – galva mosteldamas „Esso“ degalinės kryptimi, paklausė Haris.

– Taip. Iš degalinės išprašėme visus lankytojus ir darbuotojus, išskyrus vedėją. Jį užrakinome kabinete.

– O rinkliavų būdeles?

– Patikrinome. Atsipalaiduok, Hari, visi saugumo kontrolės punktai pažymėti. Taigi tie paukščiai, kurie pasilieka, tikisi šiltos žiemos, suprantai? Viskas gali baigtis gerai, bet jeigu jie apsirinka, nugaišta. Turbūt paklaustum – kodėl verčiau neišskridus į pietus? Gal jie tiesiog tingūs, tie pasilikę paukščiai?

Pažvelgęs į veidrodėlį Haris abipus geležinkelio tilto pamatė apsauginius. Juodai apsirengę, su šalmais, visi po kaklu pasikabinę savo MP-5 pistoletą kulkosvaidį. Net iš tolo jų kūno judesiuose jis matė įtampą.

– Matai, jeigu žiema bus šilta, jie galės užsiimti geriausias perėjimo vietas *prieš* grįžtant kitiems, – aiškino Elena, stengdamasi įgrūsti termosą į perpildytą daiktinę. – Pamatuota rizika, suprantai? Arba vartysies kaip inkstas taukuose, arba giliai įklimpsi į mėšlą. Rizikuoji arba ne. Jei rizikuosi, gali atsitikti, kad vieną naktį sušalęs į ledą krisi nuo savo šakos ir neatitirpsi iki pavasario. Suabejosi – gali būti, kad grįžęs negausi pasi-čirškinti. Tokios, taip sakant, amžinos dilemos.

– Juk užsivilkai šarvinę liemenę, ar ne? – pasukęs sprandą Haris pasižiūrėjo į Eleną.

Elena neatsakė, tik lėtai purtydama galvą įsistebeilijo į toli greitkelyje.

– Užsivilkai ar ne?

Užuoat atsakiusi ji krumpliais padaužė į krūtinę.

– Lengvo audinio?

Ji linktelėjo.

– Velniai rautų, Elena! Liepiau vilktis šarvinę, o ne tą Pe-liuko Mikio liemenę.

– O ar žinai, kokias naudoja Slaptosios tarnybos žmonės?

– Leisk atspėti. Lengvo audinio.

– Teisingai.

– O ar tu žinai, į ką man nusispjaut?

– Leisk atspėti. Į Slaptąją tarnybą.

– Teisingai.

Ji nusijuokė. Haris irgi šyptelėjo. Subrazdėjo racija:

– Centras šešiasdešimt antrajam postui. Slaptoji tarnyba informuoja, kad prie posūkio į Lerenskūgą stovi jų automobilis.

– Šešiasdešimt antras postas. Supratau.

– Matai, – suiržęs Haris ranka trenkė per vairą. – Jokios komunikacijos, žmonės iš ST varo savo, ir tiek. Ką tas automobilis ten veikia be mūsų žinios? A?

– Prižiūri, kaip atliekame savo darbą, – atsakė Elena.

– Taip, kaip *jie* mums nurodė jį atlikti.

– Šiaip ar taip, tau leidžiama *truputelį* spręsti pačiam, tad liaukis dejavęs, – papriekaištavo ji. – Ir nebarbenk į vairą.

Hario pirštai paklusniai stryktelėjo ant skraito. Ji nusišypsojo. Pratisai švokšdamas jis atsikvėpė:

– Jo, jo, jo.

Pirštais sugraibė tarnybinio revolverio rankeną, šešių šūvių 38 kalibro „Smith & Wesson“. Dirže turėjo dar dvi greito užtaisymo dėtuves su šešiais šoviniais kiekvienoje. Paplekšnojo revolverį puikiai žinodamas, kad šiuo metu jo leidimas ginklui, atvirai sakant, negalioja. Gal jis tikrai trumparegis, nes po keturiasdešimties valandų kursų aną žiemą neišlaikė

šaudymo egzamino. Nieko čia nuostabaus, bet Hariui taip nutiko pirmą kartą ir visiškai nepatiko. Tiesa, reikėjo užsirašyti į pakartotinį egzaminą, daugeliui prireikia jį perlaikyti ir keturis, penkis kartus, tačiau Haris kažkodėl atidėliojo.

Vėl traškesys:

– Dvidešimt aštuntas postas pervažiuotas.

– Tai priešpaskutinis Romerikės policijos apygardos postas, – tarė Haris. – Kitas postas – Karihaugenas, paskui jie bus mūsų.

– Kodėl jie negalėtų elgtis taip, kaip mes anksčiau? Užuot naudoję šituos kvailus numerius, paprasčiausiai praneštų, kurioje vietoje yra kortežas, – Elenos balse pasigirdo skundo gaidelė.

– Spėk.

Abu sutartinai ištarė:

– Slaptoji tarnyba! – Ir ėmė juoktis.

– Dvidešimt devintas postas pervažiuotas.

Jis dirstelėjo į laikrodį.

– Gerai, sulauksim jų po trijų minučių. Perjungiu ryšio stotelę į Oslo policijos apygardos dažnį. Patikrink visus paskutinių kartą.

Kaukiant ir cypiant racijai, Elena užsimerkusi įdėmiai klausėsi vienas po kito duodamų patvirtinimų. Pakabino mikrofoną.

– Visi pasirengę savo vietose.

– Ačiū. Užsimauk šalną.

– Ką? Eik tu žinai kur, Hari.

– Girdėjai, ką pasakiau?

– Pats maukis šalną!

– Maniškis per mažas.

Naujas balsas:

– Pirmas postas pervažiuotas.

– Eik š..., kartais tu tiesiog toks... neprofesionalus. – Elena užsimaukšlino šalną, užsegė smakro dirželį ir nusivaipė užpakalinio vaizdo veidrodėliui.

– Aš tave irgi myliu, – pritarė Haris, pro žiūronus įdėmiai stebėdamas kelią priešais. – Matau juos.

Viršutiniame įkalnės į Karihaugeną taške žybtelėjo metalo atspindys. Kol kas Haris matė tik pirmąją kolonos automobilį, tačiau žinojo jų eilės tvarką: šeši motociklai su specialios parengties policininkais iš norvegų eskorto skyriaus, du norvegų eskorto automobiliai, vienas Slaptosios tarnybos automobilis, tada du vienodi „Cadillac Fleetwoods“ – specialieji Slaptosios tarnybos automobiliai, abu atskraidinti iš JAV ir viename iš jų sėdi prezidentas. Kuriame – paslaptis. O gal abiejuose, pamanė sau Haris. Vienas Džekilui, o kitas Haidui. Toliau judėjo didesni automobiliai: greitosios medicinos pagalbos, ryšių automobilis ir dar keletas Slaptosios tarnybos mašinų.

– Atrodo, ramu, – tarė Haris. Jo žiūronas pamažu slydo iš dešinės į kairę. Nors lapkričio rytas buvo vėsus, oro srautas virš asfalto mirguliavo.

*

Elena jau įžiūrėjo pirmojo automobilio kontūrus. Už pusės minutės jie kirs užkardą, ir pusė darbo bus atlikta. O po dviejų dienų, kai tie patys automobiliai bus pervažiavę užkardą priešinga kryptimi, juodu su Hariu galės grįžti prie savo įprasto policininko darbo. Ji kur kas mieliau leistų laiką mirusių asmenų draugijoje Nužudymų skyriuje, nei keltūsi trečią valandą nakties ir šaltame volve sėdėtų su nervingu Hariu, kurį akivaizdžiai slegia užkrauta atsakomybės našta.

Jei ne tolygus Hario kvėpavimas, automobilyje būtų visiškai tylu. Ji patikrino, ar šviečia abiejų radijo stotelių indikatoriai. Automobilų kolona buvo beveik papėdėje. Nusprendė po darbo nueiti į „Troškulį“ ir pasigerti. Ten lankėsi toks tipas, su kuriuo ji persimetė žvilgsniais: juodomis garbanomis,

rudomis, kiek bauginančiomis akimis. Liesas. Atrodė mažumėlę bohemiškas, toks intelektualus. Galbūt...

– Kas čia, po ga...

Haris sugriebė mikrofoną.

– Matau žmogų trečioje rinkliavų būdelėje iš kairės. Ar kas gali nustatyti jo tapatybę?

Radio ryšys atsakė spragsinčia tyla, ir Elenos žvilgsnis nuskriejo link rinkliavų langelių virtinės. Štai! Už rudo aptarnavimo kabinos stiklo ji pamatė vyro nugarą – vos už keturiasdešimt penkiasdešimt metrų. Tiesiai sklindančioje šviesoje aiškiai matėsi žmogystos profilis. Ir trumpas vamzdis su taikikliu, išsikišęs virš peties.

– Ginklas! – sušuko ji. – Jis turi pistoletą kulkosvaidį!

– Velnias! – Haris koja išspyrė automobilio dureles ir, abiem rankomis įsikibęs į viršutinį rėmą, iššoko lauk. Elena žiūrėjo į automobilių koloną. Kokie keli šimtai metrų. Haris kyštelėjo galvą į automobilį.

– Jis ne mūsiškis, bet gali būti iš Slaptosios tarnybos, – pasakė. – Kviesk centrą. – Rankoje jau gniaužė revolverį.

– Hari...

– Vykdyk! Ir spausk signalą, jei centras atsakys, kad ten jų žmogus.

Haris leidosi bėgti link rinkliavų būdelės ir tos kostiumuotos nugaros. Panašu į „Uzi“ vamzdį. Grynas ryto oras svilino plaučius.

– Policija! – šaukė Haris. – *Police!*

Jokios reakcijos, storas kabinų stiklas buvo pritaikytas slopinti eismo keliamą triukšmą. Vyras dabar stovėjo galvą pasukęs į koloną, ir Haris įžiūrėjo tamsius „Ray Ban“ saulės akinius. Slaptoji tarnyba. Arba kažkas, norintis apsimesti Slaptosios tarnybos agentu.

Dar dvidešimt metrų.

Kaip jis pateko į užrakintą kabiną, jei nėra vienas iš jų? Po paliais! Haris jau girdėjo motociklus. Nespės nusigauti iki kabinos.

Nuspaudė saugiklį ir taikėsi melddamas, kad automobilio signalas perskroštų tylą ši neįprastą rytą ant užtvėrto greitkelio, kur atsidurti jis nieku gyvu nenorėtų. Nurodymai buvo aiškūs, bet jis *neįstengė atsiginti minčių*: „Plona liemenė. Jokios komunikacijos. Šauk, ne tavo kaltė. Ar jis turi šeimą?“

Kortežas išnėrė tiesiai už kabinos, jis važiavo greitai. Po dviejų sekundžių kadilakai atsidurs vienoje eilėje su rinkliavų būdelėmis. Kairiuoju akies krašteliu jis pastebėjo judesį, nuo stogo purptelėjo mažas paukštelis.

„Rizikuoti ar ne... tokios tos amžinos dilemos.“

Pagalvojęs apie žemą liemenės apykaklę, per centimetrą nuleido revolverį. Motociklai kurtinamai riaumojo.

2 skyrius

Oslas, antradienis, 1999 m. spalio 5 d.

– Tai ir yra didžioji išdavystė, – ištarė švariai nusiskutęs vyras ir nuleido akis į rankraštį. Galva, antakiai, raumeningos rankos, netgi didžiulės plaštakos, įsitvėrusios į tribūną – viskas šviežiai nušveista ir glotnu. Jis palinko arčiau mikrofono.

– Po 1945 metų nacionalsocializmo priešai viską perėmė į savo rankas, sukūrė ir įgyvendino savus demokratinius ir ekonominius principus. Todėl pasaulyje nebuvo dienos, kad saulė nusileistų be karo veiksmų. Netgi čia, Europoje, patyrėme karus ir tautų naikinimą. Trečiojo pasaulio šalyse milijardai badauja ir miršta, o Europai gresia masinė imigracija su ją lydinti suirute, nepritekliais ir kova už būvį.

Jis nutilo ir apsidairė. Patalpoje tvyrojo mirtina tyła, ne-drąsiai plojo tik vienas klausytojas, įsitaisęs ant suolo jam už nugaros. Kai jis taip paskatintas tęsė kalbą, po mikrofonu iš-žiebė nieko gero nežadanti raudona lemputė, rodanti, kad garso įrašytuvą pasiekia iškreipti signalai.

– Ir mus tik žingsnelis skiria nuo nerūpestingo klestėjimo iki tos dienos, kai teks pasikliauti tik pačiais savimi ir savo bendrija. Karas, ekonominė arba ekologinė katastrofa – ir visa įstatymų bei teisės normų sistema, mus pernelyg greitai paverčianti pasyviais socialinių išmokų gavėjais, iš karto subyrės. Paskutinė didžioji išdavystė įvyko 1940 metų balandžio 9 dieną, kai vadinamieji mūsų tautos vadai, gelbėdami savo kailį, spruko nuo priešų. Ir susišlavė aukso atsargas, kad turėtų iš ko prabangiai gyventi Londone. Dabar priešas ir vėl čia. O tie, kurie privalo ginti tautos interesus, mus dar kartą išduoda. Jie leidžia priešams mūsų žemėje statyti mečetes, plėsti mūsų senelius ir giminiuotis su mūsų moterimis. Apsaugoti savo rasę ir sunaikinti išdavikus – tai viso labo norvegų pareiga.

Jis atsivertė kitą puslapį, tačiau krenkstelėjimas nuo pakylės privertė jį nutilti ir pakelti akis.

– Ačiū, manau, išgirdome pakankamai, – tarė teisėjas, dirstelėdamas per akinių viršų. – Ar kaltintojai turi klausimų kaltinamajam?

Saulės spinduliai, nuožulniai krintantys į Oslo teismo rūmų septynioliktąją salę, beplaukiui suteikė įsivaizduojamą aureolę. Jis vilkėjo baltus marškinius ir ryšėjo siaurą kaklaraištį, veikiausiai pasitaręs su savo gynėju, Juhanu Kronu, kuris sėdėjo atsilošęs ir kraipė rašiklį, išspraudęs tarp didžiojo piršto ir smiliaus. Ši situacija Kronui kone visa kuo nepatiko. Jam netiko kryptis, kurią įgavo kaltintojo užduodami klausimai, jo kliento Sverės Ulseno atviras programinis pareiškimas ir tas faktas, jog Ulsenui šovė į galvą atsiraitoti marškinių rankoves, kad ir teisėjas, ir teismo tarėjai turėtų progą apžiūrėti voratinklių tatuiruotes ant abiejų alkūnių ir svastikų eilę ant kairiojo dilbio. Ant dešiniojo ištatuiruota senovės skandinavų simbolių grandinė ir žodis „Valkirija“ – juodomis gotikinėmis raidėmis. „Valkirija“ – taip vadinosi viena Norstrano jaunųjų nacių grupuotė.

Bet labiausiai Juhaną Kroną erzino, kad kažkas apskritai vyko kreivai, kliudė pačiai bylos eigai, tik negalėjo perprasti – kas.

Kaltintojas, smulkus vyriškis, Hermanas Grotas, mažuoju pirštu, papuoštu žiedu su advokatų gildijos simboliu, palenkė mikrofoną arčiau savęs.

– Tik pora baigiamųjų klausimų, pone teisėjau... – balsas buvo švelnus ir prislopintas. Lemputė po mikrofonu švytėjo žalia šviesa.

– Kai sausio trečią dieną devintą valandą įėjote į „Denio kebabinę“ Karalienės gatvėje, ar jūs, taip sakant, aiškiai supratote ketinąs atlikti pareigą, apie kurią kalbėjote, ir ginti mūsų rasę?

Juhanas Kronas čiupo mikrofoną:

– Mano klientas jau atsakė, kad jis ir savininkas vietnamietis susikivirčio. – Raudona šviesa. – Jį išprovokavo, – pareiškė Kronas. – Nėra jokio pagrindo net užsiminti apie tyčinį veiksma.

Grotas užsimerkė:

– Jeigu jūsų gynėjas teisus, Ulsenai, tai jūs tik atsitiktinai nešėtės beisbolo lazda?

– Savigynai, – įsiterpė Kronas, beviltiškai skėstelėjęs rankomis. – Pone teisėjau, į šiuos klausimus mano klientas jau atsakė.

Žvelgdamas į gynybos advokatą teisėjas trynėsi smakrą. Visi žinojo, kad Juhanas Kronas jaunesnysis – kylanti gynybos žvaigždė, tai žinojo netgi pats Juhanas Kronas, ir veikiausiai todėl mažumėlei suirzusiam teisėjui teko nusileisti:

– Sutinku su gynėju. Jei kaltintojai neturi ko pridurti, prašyčiau imtis kito klausimo.

Grotas pravėrė akių vokus taip, kad virš vyzdžių ir po jais subolavo siauri balti plyšeliai. Linktelėjo. Tada vangiai iškėlė laikraštį.

– Čia turiu sausio dvidešimt penktosios *Dagbladet*. Aštuntame puslapyje esančiame interviu vienas iš kaltinamojo bendraminčių sako...

– Protestuoju... – prasižijo Kronas.

Grotas atsiduso.

– Leiskite pasitaisyti – vyriškos giminės asmuo, išreiškiantis rasistinį požiūrį.

Teisėjas linktelėjo, mesdamas įspėjantį žvilgsnį į Kroną. Grotas tęsė:

– Šis vyriškis, komentuodamas užpuolimą „Denio keabinėje“, teigia, kad mums reikėtų daugiau tokių rasistų kaip Sverė Ulzenas, tada susigrąžintume Norvegiją. Interviu žodis „rasistas“ vartojamas kaip pagarbos ženklas. Ar kaltinamasis save laiko rasistu?

– Taip, aš rasistas, – nespėjus įsiterpti Kronui atsakė Ulzenas. – Ta prasme, kaip aš suprantu šį žodį.

– O kaip suprantate? – Grotas nusišypsojo.

Kronas po stalu sugniaužė kumščius ir pažvelgė į pakylą, į tuodu tarėjus, sėdinčius abipus teisėjo. Šios trijulės sprendimas lems jo kliento ateitį visus kitus metus ir jo paties padėtį „Tostrupo rūsyje“ būsimais mėnesiais. Du eiliniai tautos patikėtiniai, atstovaujantys visuotinei teisingumo sampratai. „Teisėjai mėgėjai“ – taip juos anksčiau vadino, bet turbūt sumojo, kad frazė pernelyg panaši į „teisėjai mezgėjai“. Tarėjas teisėjo dešinėje buvo jaunas vyras, apsirengęs pigiu, praktišku darbo kostiumu, jis tik kartkartėmis pakeldavo akis. Jauna putli moteris kairėje, atrodė, tik dėjosi atidžiai klausanti, o labiausiai stengėsi laikyti ištemptą kaklą, kad iš salės nesimatytų pilnėjančio pagurklio. Vidutiniai norvegai. Ką jie išmano apie tokius kaip Sverė Ulzenas? Ką apskritai gali žinoti?

Aštuoni liudytojai matė Sverę Ulseną įeinantį į gatvės užėigą su beisbolo lazda po pažastimi, o po trumpo barnio su savininku Ho Dai ta pačia lazda vožiantį į galvą tam keturiasdešimtmečiam vietnamiečiui, kuris 1978 metais pabėgėlių laivu atvyko į Nor-

vegiją. Taip stipriai, kad Ho Dai daugiau niekada nebevaikščios. Ulsenui pradėjus kalbėti, Juhanas Kronas jaunesnysis mintyse jau formulavo apeliacinį skundą apygardos teismui.

– *Ras-izmas*, – perskaitė Ulsenas, popieriuose suradęs tai, ką norėjo pasakyti, – tai nuolatinė kova su paveldimomis ligomis, degeneracija ir naikinimu, kartu – ir viltinga svajonė apie sveikesnę visuomenę ir geresnę jos gyvenimo kokybę. Rasių maišymas yra savotiškas abipusis tautos naikinimas. Pasaulyje, kuriame ketinama steigti genų bankus, kad būtų išsaugotas menkiausias vabzdys, laikoma normaliu dalyku maišyti ir naikinti žmonių rases, kurioms susiformuoti prireikė tūkstantmečių. Viename autoritetingo žurnalo *American Psychologist* straipsnyje 1972 metais penkiasdešimt Amerikos ir Europos mokslininkų perspėjo apie grėsmę, kylančią nuslepiant paveldimumo teorijos faktus.

Ulsenas stabtelėjo, greitai apžvelgė septynioliką salę ir iškėlė dešinę smilių. Jis buvo atsigręžęs į kaltintoją, tad Kronas galėjo grožėtis blyškia „Sieg Heil“ tatuiruote ant švariai nuskustos odos raukšlės tarp pakaušio ir sprando – nebylus riksmas ir groteskiškas, keistas kontrastas šaltai retorikai. Stojusioje tyloje iš koridoriaus atsklidęs triukšmas Kronui skelbė, kad aštuonioliktoji salė išėjo pietauti. Slinko sekundės. Kronas prisiminė skaitę, kad masinių susirinkimų metu Adolfas Hitleris psichologines pauzes nutęsdavo iki trijų minučių. Ulsenas vėl prabilo, ritmingai stuksendamas pirštu, tarsi kalte kaldamas į klausytojų galvas kiekvieną žodį ir sakinį:

– Jūs, kurie bandote apsimesti, kad rasių kova nevyksta, esate arba akli, arba išdavikai.

Jis gurkštelėjo vandens iš stiklinės, kurią teismo pareigūnas buvo pastatęs priešais jį.

Įsikišo kaltintojas:

– Ir šioje rasių kovoje jūs ir jūsų šalininkai, kurių keletą matome šioje salėje, esate vieninteliai, turintys teisę pulti?

Nepasitenkinimo šūksniai iš skustagalvių auditorijos.

– Mes ne puolame, o ginamės, – atsakė Ulsenas. – Tokia visų rasių teisė ir pareiga.

Kažkas iš auditorijos šūktelėjo, ir Ulsenas tai pakomentavo su šypsena:

– Ir svetimoje rasėje, tiesą sakant, galima atpažinti rasistiškai nusiteikusį nacionalsocialistą.

Juokas ir audringi plojimai auditorijoje. Teisėjas paprašė tylos ir klausiamai pažvelgė į kaltintoją.

– Aš baigiau, – tarė Grotas.

– Ar gynėjas dar turi klausimų?

Kronas papurtė galvą.

– Tuomet prašau atvesti pirmąjį kaltintojo liudytoją.

Kaltintojas linktelėjo teismo pareigūnui, šis atidarė duris salės gale, kyštelėjo galvą ir kažką pasakė. Ten girgžtelėjo kėdė, durys plačiai atsivėrė ir įžengė aukštas vyras. Kronas pastebėjo, kad vyras vilki kiek ankštą kostiumo švarką, juodus džinsus ir avi gremėzdiskus „Dr. Martens“ aulinius. Kone plikai nuskusta galva ir atletiškas, lieknas kūnas rodė jį esant maždaug keturiasdešimties, tačiau krauju pasrūvusios akys su paakių maišeliais ir blyški veido oda, išraizgyta plonyčiais kapiliarais, kai kur susiliejančiais į mažytes raudonas deltas, bylojo jį būsiant gal penkiasdešimties.

– Policijos pareigūnas Haris Hūlē? – paklausė teisėjas, vyrui įsitaisius liudytojo vietoje.

– Taip.

– Žiūriu, kad namų adresas nenurodytas.

– Įslaptintas. – Hūlē nykščiu parodė per petį. – Šitie bandė laimę mano namuose.

Vėl nepasitenkinimo šūksniai.

– Ar kada anksčiau esate davęs pasižadėjimą, Hūlē? Na, priesaiką?

– Taip.

Krono galva sukinkavo kaip tų plastikinių šunų, kuriuos kai kurie vairuotojai įtaiso ant automobilio palangės. Jis karštligiškai puolė raustis po dokumentus.

– Jūs dirbate žmogžudysčių tyrėju Smurtinių nusikaltimų skyriuje, Hūle, – tarė Grotas. – Kodėl tiriате šią bylą?

– Todėl, kad klaidingai ją įvertinome, – atsake Hūlė.

– O-o?

– Nesitikėjome, kad Ho Dai išgyvens. Kai sutrupinama kaukolė ir dalis jos turinio išvirsta lauk, žmogus dažniausiai neišgyvena.

Kronas pastebėjo, kaip tarėjų veidus nevalingai iškreipė grimasos. Bet svarbu ne tai. Jis susirado lapą su tarėjų pavardėmis. Ir štai ji. Klaida.

3 skyrius

Karolio Jono gatvė, 1999 m. spalio 5 d.

– Tu mirsi.

Žodžiai dar aidėjo senukui ausyse, kai jis išėjęs ant laiptų sustojo, akinamas ryškios rudens saulės. Pamažu traukiantis vyzdžiams, tvirtai laikėsi įsikibęs turėklų ir giliai, ramiai kvėpavo. Klausėsi automobilių, tramvajų, pypsinių šviesoforų kakofonijos. Ir balsų – jaudulingų ir linksmų, skubančių pro šalį kaukšniniais žingsniais. Ir muzikos – ar jis kada girdėjo tiek muzikos? Tačiau niekas neįstengė nustelbti žodžių skambesio:

– Tu mirsi.

Kiek kartų jis lūkuriavo ant šių laiptų prie daktaro Buerio kabineto? Du kartus per metus keturiasdešimt metų, taigi turėtų būti aštuoniasdešimt. Aštuoniasdešimt paprastų dienų, tokių kaip šiandien, bet niekada iki šiol jis nepastebėjo, kiek gyvybės plazda šiose gatvėse, kiek džiugesio, kiek godžios meilės gyvenimui. Buvo spalvis, bet regėjos, tarsi būtų gegužės diena. Ta, kai nušvito taika. Gal jis persistengė? Girdėjo jos balsą, matė iš saulės išplaukiantį siluetą, baltos šviesos aureolėje tirpstančius veido kontūrus.

– Tu mirsi.